

IS-SEBA' REQDIN

Ilna nafuha mindu konna żgħar l-istorja tas-seba' tfal li damu reqdin tliet mitt sena, iżda qatt ma ħabbatna rasna fuq it-tifsira tagħha. Mill-kittieba Għarbin imsemmija ħafna. Isemmiha l-Quran ukoll fis-sura "Il-Għar", XVIII, 9-21. Biha jridu jfissru l-qawma mill-imwiet. Qlibtha bil-Malti mill-ktieb Għarbi Magāni 'l ādab ta' P. CHEIKHO (vol. II faċċ. 236-247); imxejt kemm stajt kelma b'kelma biex wieħed jista' jduq u jtieghem il-kitba għarbija.

Sajdun.

Kellhom ir-Rumani sultan ismu Deċju u kien iqim l-idli u jidbaħ lill-allat il-ħżiena. U kien jinżel bliet ir-Rumani u ma jħalli fihom ebda wieħed li jemmen li ma jdawwru biex iqim l-idli. U niżel darba waħda l-belt ta' šħab il-għar¹, li hi Efesu, u kien għad hemm fiha xi bqija fid-din ta' Ġesù, bin Marija, iqimu 'l Alla. U ħarbu minnu (minn Deċju) dawk li jemmnu. Xhin wasal il-belt, għażel għassiesa fost dawk li ma jemmnu minn nies il-belt biex ifittxu l'dawk li jemmnu fejn ikunu. U min jaqa' f'idejhom, is-sultan kien jatih jagħżel bejn il-mewt u l-qima tal-allat. U n-nies tal-belt min ried, u min ma riedx u qatluh. Inbagħad taw ordni li l-iġsma tagħhom idendluhom fuq sur il-belt u fuq kull bieb.

U ħabat li sebghat itfal minn ulied il-kbarat tal-pôplu ħargu darba waħda jħarsu lejn l-imghaddbin fost ħuthom. U fethilhom Alla għajnejhom u kienu jaraw li raġel meta joqtluh jinżlu lejha anġli mis-sema u jitolbu b'ruħu. U emmnu u talbu l'Alla u qabdu jgħidu: "Mulejna, Sid is-smewiet u l-art, ma nsejjhu ħiliefu ebda alla ieħor għax incunu qegħdin ingħidu dagħwa. Ja Alla, għarraflill-qaddejja tiegħek, li jemmnu, dan it-tigrib u warrab il-ħsara u l-hemm minn fuq dawk li jemmnu fik." Waqt li kienu jgħidu hekk laħquhom il-għassiesa u daħlu fejn kienu jitolbu u sabuhom iqimu mixħutin fuq wiċċhom, jibku u jitolbu l'Alla l-Għoli. Meta kien jaf bihom is-sultan qallhom: "X'żammkom li ma tqimux 'l allatna? aghżlu jekk tridux tidbħu lil allatna jew noqtolkom." U qal Maksilminu, il-kbir fosthom: "Għandna aħna Alla, jimla

1. Šħab il-għar, hekk iġhidulhom lil dawn is-sebghat itfal.

s-smewiet u l-art il-kobor tiegħu; ma nsejjħu ħliefu ebda alla ieħor. Imma l-idli ma nqimuhom qatt; aghmel li jidhirlek." Malli qal dan amar is-sultan li jnezzgħuhom il-lbies li kel-lhom fuqhom, il-lbies ta' wlied il-kbarat, u qal: "Jekk tibqgħu tagħmlu li għamiltu nitfagħkom l-aħħar u nieħu ħsiebkom u nrażżankom bit-trażżin li hedditkom. U xejn ma jzommni li ma ngħaġġelx nagħmel dan, ħlief li narakom tfal, għadkom żgħar fis-snin. U ma rridx neqridkom qabel ma natikom iż-żmien li toqogħdu taħsbu fih u tergħu tagħmlu l-għaqal." Inbagħad amar għalihom is-sultan u ħarguhom minn għandu. U telaq Deċju għal belt oħra għal ħwejjeg oħra.

Meta għarfu t-tfal li ħareġ Deċju minn belthom, ftieħmu bejniethom li jieħu kull wieħed minnhom nefqa minn dar missieru u jatu lill-foqra minnha u jieklu milli jibqa'. Inbagħad telqu lejn għar qrib mill-belt u qagħdu fih iqimu l'Alla l-Għoli. Biex meta jiġi Deċju, imorrulu u joqogħdu quddiemu biex jagħmel bihom li jrid. U meta kien igħattihom il-lejl, kienu joħorgu lejn il-għolja u jatu l-flus lil wieħed minnhom igħidulu Tamliħa, u jixtrilhom l-ikel mill-belt. Kien l-isbaħ u l-aktar f'saħtu fosthom. U kull meta kien jidħol il-belt kien jilbes ilbies il-foqra, u jixtrilhom l-ikel u jitkixxfilhom l-aħbarijiet. U damu hekk żmien. Darba tāhom l-aħbar li s-sultan kien ifittixhom. U waqt li kienu hekk għal ħabta ta' nżul ix-xemx jithaddtu u jħabbtu rashom, laqtilhom Alla widnejhom² fil-għar. U staqsa s-sultan għalihom, u sefsifu x-xitan ġo qalbu biex igieghel li jsoddulhom il-għar biex imutu bil-guġħ u bil-għatx. U mewwtilhom Alla rwieħhom b'mewt ta' rqađ. Inbagħad żewġ irġiel, li kienu jemmnu, ta' dar is-sultan kitbu l-biċċa tat-tfal u ismijiethom u n-nisel tagħhom fuq werqa rsas. U dahħluha f'kaxxa tal-inħas u qegħduha fil-bini. U raqdu tliet mitt sena. Qal Muħammed bin Ishāq: Inbagħad saltan fuq nies dik l-art raġel twajjeb igħidulu Tawadusijus. U ngemgħet in-nies fis-saltna tiegħu ġemgħa, u fosthom min kien jemmen b'Alla u jgħallem li l-qawma mill-imwiet hija tassew, u min kien imieri. U għela sħiħ meta ra n-nies tal-qerq jizdiedu u jagħalbu n-nies tassewwa u jgħidu: Mhemmx ħajja ħlief il-ħajja tad-dinja. Izda jqumu mill-mewt l-erwieħ, ma jqumux l-iġsma.

Inbagħad ried il-Ħanin juri t-tfal, sħab il-għar, u jgħarraf lin-nies il-biċċa tagħhom u jqegħidhom bħala għelm li jagħharfu bih li l-qawma mill-imwiet mhemmx tmerija fiha. Mela webbel Alla f'moħħ raġel minn dik il-għolja, biex jibni hemm maqjel għall-merħla tiegħu. U kera żewġ ħaddiema, u qabdu

2. Laqtilhom Alla widnejhom, raqqadhom

jneħħu dak il-ħaġar u jibnu bih dak il-maqjel, sakemm ħattew kull ma kien hemm fid-daħla tal-ġħar. U malli nfetaħ fuqhom il-bieb, ried Alla, sid il-qawwa, is-setgħa u l-ħakma, li jqumu t-tfal. U qagħdu bil-qiegħda ferħanin, wiċċhom ħieni u qalbhom f'siktha. U sellem wieħed lill-ieħor. Inbagħad qamu jsallu, u sallew bħalma kienu jagħmlu bla ma jidher f'wiċċhom, f'ġisimhom jew f'lewnhom xejn li jistkerrħuh. Kienu sbieħ daqs meta raġdu. U huma ħasbu li s-sultan tagħhom Deċju kien iftittixhom. Xħin temmu t-talba tagħhom qallhom Maksilminu : "L-aħwa kunu afu li intom sejjrin tiltaqgħu ma' Alla, għalhekk la tiċħdux twemminkom meta jsejġħilkom (is-sultan) għada." Inbagħad qal lil Tamliħa: "Mur il-belt u isma' x'igħidu n-nies fuqna. U lteff u la tgħarraf bina 'l ħadd; ixtrilna l-ikel u ġibulna għax bina l-ġuġħ." U ħa Tamliħa l-ħwejjeġ li kien ibiddel bihom, u ħa fihs milli kellhom biex jonfqu, minn ta' źmien Deċju. U telaq Tamliħa l-barra u xħin ġie ħdejn bieb il-ġħar ra l-ħaġar imneħħi minn bieb il-ġħar, u stagħġeb. Inbagħad mar u ma qagħadx jaħseb fuqu. U wasal bieb il-belt liebes ilbies ieħor u jitwarrab mittriq imbazza' li jarah xi ħadd minn nies il-belt u jagħharfu u jmur bih għand Deċju s-sultan. U ma kienx jaf li Deċju u niesu kien ilhom mejtin tliet mitt sena. Meta ra Tamliħa bieb il-belt, rafa' rasu u ra fuq il-bieb għelm ta' dawk li jemmu. U xħin rah stagħġeb u qabad iħares lejħ f'dik is-sura li kien. U ħares lejn il-lemin u lejn ix-xellug u ma ra 'l ħadd li jafu. Inbagħad ħalla dak il-bieb u dar lejn bieb ieħor minn bwieb il-belt u ra hekk ukoll. U beda jistħajjel li l-belt mhix dik li kien jaf. U ra ħafna nies ta' dak iż-źmien li qatt ma kien jafhom qabel. U rħielħa jimxi u jistagħġeb bihom u bih in-nifsu, u kien donnu mibluġħ. Inbagħad reġa' lejn il-bieb li kien ġie minn ħdejh. U qagħad jistagħġeb biħ u biħ in-nifsu u jtella' u jniźzel u jgħid: Kemm nixtieq naf! Mħux il-bieraħ fil-ġħaxija kienu dawk li jemmu jaħbu dan il-għelm, u l-lum, ara, qiegħed hemm fid-dieħer? Għandi mnejn qiegħed noħlom. Ra li mħux joħlom u ħa kisjitu u qegħidħa fuq rasu.

Inbagħad daħal il-belt u qabad jimxi qalb it-toroq tagħħa u jisma' ħafna nies isemmu 'l Alla u 'l Ġesù bin Marija. U aktar stagħġeb u ħaseb li tilef moħħu. U qagħad mixħut dahru ma' ħajt minn ħitan il-belt u jgħid f'qalbu : Ma nafx xinħu dan, imma l-bieraħ fil-ġħaxija ma kienx hawn fuq wiċċ l-art bniedem li jsemmi 'l Ġesù bin Marija li ma joqtlux. U l-għada nisma' n-nies kollħa jsemmu fuq Ġesù bin Marija, u ma jibzġħux, Inbagħad qal f'qalbu : Għandħa mnejn din

mhix il-belt li jien naf; nisma' kliem in-nies u ma nifhemx waħda; iżda ma nafx li hawn belt eqreb minn beltna. U baqa' niexef bla ma jaf fejn jaqbad imur. Inbagħad sâb tifel minn nies il-belt u qallu: "Tifel, x'jisimha din il-belt?". Qallu "Efesu." U qal bejnu u bejn ruħu: Għandu jkun xi genn jew xi ħaġa oħra ħaditli moħħi. U xħin ġie f'sessih qal: Jekk ngħagġel noħroġ mill-belt qabel ma jaqbdū fija, jaħbatli aħjar. U resaq lejn dawk li kienu jbiegħu l-ikel u ħareġ il-fils li kellu fuku u tâh lil raġel minnhom u qallu: "Ja għabd Alla, begħli b'dan il-fils ikel." Ħadu r-raġel u beda jħâres lejn ix-xbieha tal-fils u lejn it-tinqix tiegħu u stagħġeb bih. Inbagħad newwlu lil raġel ieħor minn sħabu u ħares lejħ. Inbagħad bdew iġħadduh bejniethom minn wieħed għal ieħor u jistagħġbu bih. U bdew jistaqsu fuq dal-fils u qalu x'uħud minnhom: Dan ir-raġel sâb xi sejba flus moħbijja fl-art minn żmien twil. X'ħin rahom jithaddtu fuqu beża' ħafna u ħass niket kbir. U beda jirtogħod u jaħseb li qabduh u għarfuh u jridu jeħduh għand is-sultan tagħhom Deċju. U ġew nies oħra jistaqsu fuqu. U qallhom b'biża' kbir: "Atuni li neħtieġ la intom ħadtu flusi, inkella żommu l-ikel tagħkom u mhux dak li neħtieġu bih." Qalulu: "Min int, tifel, u xinhi l-biċċa tiegħek? Għax int sibt xi sejba flus ta' żmien ilu u trid taħbilna, imma ejja maġna u xerikna fih biex inħeffulek minn fuqek dak li sibt. U jekk ma tagħmelx hekk, neħduk għand is-sultan u nerħuk f'idejħ biex joqtlok." Meta sema' kliemhom indehex u qal: Waqajt f'kull ma ridt naħrab minnu. Qalulu: "Tifel, ma tistâx taħbilna dak li sibt, u la taħsebx li sa nżommuk moħbi." Baqa' sieket Tamliħa, ma jafx x'igħid u x'iwieġibhom. Xħin rawħ ma jitkellemx, ħadu kisjitu u dawwru hielu ma' għonqu. U qabdu jmexxuh fit-toroq tal-belt marbut, sakemm sema' bih kull min kien fiha, u qalu: "Qabdu raġel għandu moħba." U ngemgħu madwaru nies il-belt, żgħar u kbar, u bdew iħarsu lejħ u jgħidu: "Mhux dan it-tifel minn nies din il-belt, ma rajnieħ fiha qatt u ma nafux." U Tamliħa ma kienx jaf x'igħidilhom għalli sema' minnhom. U meta ngemgħu madwaru nies il-belt, beża' u siket u ma tkellemx. U kieku qal li hu minn dik il-belt ma ki nux jemnuh. Hu minn għalih li missieru u ħutu qegħdin il-belt, u li jgħodduħ minn nies il-belt, mill-kbarat tal-belt, u jeħduħ għandu meta jisimgħu. U minn għalih li l-bieraħt lura kien jaf ħafna nies mill-belt, u l-lum ma jaf il-ħadd.

Waqt li kien qiegħed bħal mibluġħ jistenna li jiġi xi ħadd minn niesu, jew missieru, jew xi ħadd minn ħutu u jeħilsu minn idejħom, ħatfuh u telqu biħ għand ir-rajjes tal-belt u

tnajn minn ta' madwaru. Kienu żewġ irġiel sewwa, wieħed jismu Armûs u l-ieħor Istafûs. Meta telqu bih għal għandhom, dehirlu Tamliħa li sejrin bih għand Deċju l-ħakem, isultan tagħhom li ħarbu minnu. U beda jdur lejn il-lemin u lejn ix-xellug u bdew in-nies jidħku bih bħalma jidħku b'miġnun u bi mherwel. U qabad Tamliħa jibki, inbagħad refa' rasu lejn is-sema u qal: Ja Alla tiegħi, Alla tas-sema u Alla tal-art xerred fuqi l-lum sabar u daħħal fija ħila minn għandek li twettaqni quddiem dan il-ħakem. U qabad jibki u jgħid f'qalbu: Firduni minn ħuti; mhux li jkunu jafu miex iltqajt u fejn sejrin bija! Kieku jafu, kienu jiġu u nidhru flimkien quddiem dan il-ħakem. Għax aħna konna żammejna iebes biex nibqgħu flimkien, ma niċħdux l'Alla u ma nqimux allat barra minn Alla qawwi u kbir. Firduni minnhom u ma narahomx u ma jarawnix. U konna ftehimna li ma ninfirdu qatt u la fil-ħajja u la fil-mewt. Mhux li kont naf x'sa jagħmilli, joqtolni jew le.

Inbagħad waslu bih għand iż-żewġ irġiel tajjbin, Armûs u Istafûs, u meta ra Tamliħa li ma marrux bih għand Deċju, ħa r-ruħ u ma baqâx jibki. Ħa Armûs u Istafûs il-fils, ħarsu lejha u stagħgħbu bih. Inbagħad qallu wieħed minnhom: "Fejnha l-moħba li sibt, tifel? Dan il-fils jixhedlek li int sibt moħba." Qallu Tamliħa: "Ma sibt l-ebda moħba, iżda dan il-fils, flus missieri, u l-kitba u x-xbieha ta' din il-belt. Imma jien ma nafx x'ingħidilkom." Qal wieħed minnhom: "Min int?" Wiegħbu Tamliħa: "Għalli naħseb, jidhirli li jien minn din il-belt." Qalulu: "Min hu missierek u min hawn li jafek?" Għarrafhom isem missieru, imma ma sabu l'ħadd li jaf lilu jew l'missieru. Qallu wieħed minnhom: "Inti giddieb, ma tgħidx is-sewwa." U ma għarafx Tamliħa x'iwegħibhom, ħlief li niżżel rasu lejn l-art. Qal wieħed minn ta' madwaru: "Dan ir-ragel miġnun." U qal ieħor: "Mhux miġnun, imma jagħmilha ta' iblah għax irid, biex jaħarbilkom." Qallu wieħed minnhom waqt li ħares lejha ħarsa iebsa: "Taħseb li sa nitilquk u nemmu li dan flus missierek?" Il-kitba ta' dan il-fils u x-xbieha tiegħu ilha aktar minn tliet mitt sena. U inti daqsxejn ta' zaġżuġ taħseb li sa tbellagħna u tidħak bina, aħna li xagħarna abjad bħalma tara. Madwarek hawn il-kbarat tal-belt, il-wali tagħha u dawk li f'idejhom il-flus ta' dis-saltna. Imma ma għandniex minn din il-għamla ta' flus u la dirhem u la dinier. Jidhirli li għandi namar li jsawwtuk u jgħaddbuk tagħdiba sewwa, inbagħad norbtok sakemm tikxef din il-moħba li sibt." Meta qallu dan, wiegħbu Tamliħa: "Għiduli ħaġa li sa nistaqsikom; jekk tgħiduli, ingħidilkom is-sewwa

x'ghandi." Qalulu: "Staqsì, ma naħbulek xejn." Qal : "X'ghamel is-sultan Deċju?" Qalulu: "Ma nafu l-lum fuq wiċċ l-art l-ebda sultan jismu Deċju. U ma kienx hawn ħlief sultan li miet żmien twil ilu, u ntemm warajh kemm-il-nisel." Qallhom Tamliħa: "F'gìeh Alla! ma jemmini ħadd li sa ngħid. Konna wlied is-slaten, u ried hu jgèghilna nqimu x-xbihat u nidbħu lill-allat il-ħżiena, għalhekk ħrabna minnu l-bieraħt lura u rqadna. U xħin stembalħna, ħriġt nixtri lil sħabi l-ikel u nitkixxfilhom l-aħbarijiet, u hawn jien kif taraw. Ejjew miegħi fil-għar li hemm f'gèbel Manħalūs, nurikom lil sħabi." Meta sema Armūs u Istafus x'kien igħid Tamliħa, qalu: "Ja nies, mhux dan ewwilla għelm minn għelieħ Alla l-qawwi u l-kbir, li tākom b'dan it-tifel? Ĥa jehodna miegħu u jurina 'l sħabu bħalma qal: "U mar miegħu Armūs u Istafūs u marru magħhom nies il-belt, kbar u żgħar, lejn dawħ tal-għar biex jarawhom.

Meta raw it-tfal tal-għar li dam Tamliħa ma ġie bl-ikel u bix-xorb aktar milli kien idum dari, ħasbu li qabduħ u marru biħ għand is-sultan tagħhom Deċju, li kienu ħarbu minnu. U filli kienu jaħsbu dan u jitbeżżgħu, semgħu għajjat u ħsejjes ta' żwiemel telgħin lejhom. U ħasbuhom irsajjel tas-sultan Deċju, li bagħathom igibuhom. U qamu, xħin semgħu dan, biex jitolbu, u sellmu wieħed lil ieħor u qalu: "Ĥuduna ħdejn ħuna Tamliħa, għax hu bħal issa qiegħed quddiem is-sultan Deċju, jistenna meta mmorrulu." Waqt li kienu jgħidu dan, mixħutin f'nofs il-għar, ma rawx ħlief 'l Armūs u 'l Istafūs u nies weqfin ħdejn bieb il-għar, imma Tamliħa kien sebaqhom. U daħal ħdejhom jibki, u xħin rawħ jibki bkew miegħu. Inbagħad staqsewh xi ġralu, u qallhom u għarrafhom b'kull ma staqsewh. U għarfu minn dan li kienu reqdin, għax riedhom Alla l-Għoli, dak iż-żmien kollu. U issa stembħu biex ikunu għelm lin-nies, u jemmnu fil-qawma mill-imwiet u jkunu jafu li l-qawma mill-imwiet ħi ħaġa li ma tistāx tmeriha. Inbagħad daħal Armūs fuq atar Tamliħa u ra kaxxa tal-inħas maħtuma b'ħātem tal-fidda. U qagħad f'bieb il-għar u sejjah żewġ irġiel mill-kbarat tan-nies tal-belt u fetaħ il-kaxxa quddiemhom. U sabu fiħa żewġ lwieħ tar-rsas, miktub fiħom li Maksalmina u Tamliħa u Martūqox u Mawalis u Sanijūs u Batnijus u Kaxfulat kienu tfal li ħarbu minn sultanhom Deċju għax beżgħu li jbegħidhom minn dinhom u daħlu f'dan il-għar. U meta kien jaf fejn huma, gāgħal li jroddu dan il-għar bil-ħaġar. U aħna ktibna l-biċċa tagħhom u ħbarhom biex ikun jaf min jigi warajhom jekk jikxifhom. Xħin qrawħa staghgħbu u faħħru 'l Alla l-qawwi u l-kbir li wriehom għelm

tal-qawma mill-imwiet. Inbagħad għollew lehinhom ifaħħru u jsebbħu l'Alla. U daħlu ħdejn it-tfal fil-għar u sabu hom bil-qiegħda fin-nofs, wiċċhom lejn tluġh ix-xemx, u ma kenux qdiemu lbieshom. U nxeħet fl-art Armûs u sħabu jatu qima l'Alla l-Għoli u jfaħħru l'Alla li wriehom għelm fost l-għel- liem. Inbagħad kellem wieħed lill-ieħor u għarrfuhom it-tfal b'kull ma għalhom minnħabba sultanhom Deċju. Inbagħad Armûs u sħabu baġitu rsal lis-sultan tagħhom it-tajjed Tawa- dusijus: "għaġġel biex tara għaġeb fost l-għegubijiet li għa- mel Alla l-Għoli f'saltnatek. U għamlu bħala għelm lid- dinja, biex ikun dawl u dija u twemmin fil-qawma mill-im- wiet. U fittex ejja ħdejn it-tfal li qajjimhom Alla, li kien mewwithom aktar minn tliet mitt sena ilu." Meta waslet għand is-sultan l-aħbar, qam mis-sodda li kien fuqha u ħallih hemmu. U qal: "Infahħru l'Alla, Sid tad-dinja, Sid tas-Sme- wiet u l-art u nqimek u nsebbħek. Kont miegħi tajjed u ħanin u ma tfejtx id-dawl li kont tajt lil misserijiet."

Meta ġew jafu b'dan nies il-belt, rikbu għal għandu u marru miegħu u telgħu ħdejn il-għar u daħlu, u xħin raw it- tfal lil Tawadusijus ferħu bih u nxeħtu jatu qima wiċċhom fl-art. U qam Tawadusijus quddiemhom u għannaqhom u beka. U huma kienu bil-qiegħda quddiemu fl-art isebbħu l'Alla l-Għoli u jfaħħruh. Inbagħad qalu t-tfal lil Tawadu- sijus: "Nitolbu l'Alla għalik u nsejjħu fuqek is-sliem, u jħar- sek Alla u jifrex saltnatek u jħarsek mid-deni tal-ġenn." Waqt li s-sultan kien wieqaf reġgħu lejn il-marqad tagħhom u raqdu u mewwithom Alla rwieħhom. Qam is-sultan u qiegħed ħwejjġu fuqhom. U amar li jsir lil kull wieħed tebut tad-deheb. U xħin raqad fil-għaxija dehrulu fir-rqad u qa- lulu: "Aħna ma nħlaqniex u la mid-deheb u la mill-fidda, imma nħlaqna mit-trab u fit-trab immorru. Ĥallina bħalma konna fil-għar fuq it-trab sakemm iqajjimna Alla. U amar is-sultan minnufih li jsir tebut tad-dolf u qegħduhom fih. U satarhom Alla, xħin ħarġu minn għandhom, bil-biża' u ma seta' ħadd jidħol sa ħdejhom. U amar is-sultan u bena ħdejn bieb il-għar mkien li jitolbu fih. U għamlilhom għid kbir.